միայն այն քիւրդերը քաղաքացի համարվեն, որոնք թափառական չեն և հաստատ բնակութիւն ունեն։ Նա նոյնպէս առաջարկում է, որ թոյլ տրուի երկրի եկամուտի մի մասը ետ պահվի այն տեղի դաստիարակութեան և հասարակական գործերի համար։ Եւ վերջապէս գեր. Ներսէսը յիշեցնում է հայերի հաւատարմութիւնը, որ նրանք ցոյց տուին վերջին պատերազմին, չը նայելով որ մի կողմանէ փորձութիւն կար նորանց հրապուրել իրանց հպատակութիւնից, և ասում է թէ հէնց միայն այդ մի հատ իրողութիւնը երաշխաւորում է հայերի հաւատարմութիւնը առ սուլթանը ապագայում էլ, եթէ նորա այդ բարեկարգութեանց ծրագիրը ընդունելութիւն գտնէ։

ՖՐԱՆՍԻԱ

Մինիստր-նախագահ Ժիւլ Ֆերրի իր ընտրողներին գրած նամակով յայտնում է, թէ նոր ընտրութիւնները ապացուցանում են, որ երկիրը հաւանում է այն քաղաքականութիւնը, որին հետեւում էին պատգամաւորների ժողովը և կառավարութիւնը և որ Ֆրանսիան չէ ցանկանում փոփոխել կառավարչական այդ նախագիծը։ Այդ նամակը գրված է հերքելու համար այն լուրերը, որոնք տարածված են կառավարութեան փոփոխութեան մասին։

Սեպտեմբերի 15-ից Փարիզում կը սկսի հրատարակվել Գամբետտայի մի նոր լրագիր „Revision" անունով, որ կը ձգտի տարածել ժողովրդի մէջ այն միտքը, թէ սահմանադրութեան վերաքննութիւնը անհրաժեշտ է։ Երբ Գամբետտա Տուրի մէջ արտասանած ճառով մատնացոյց եղաւ սահմանադրութեան վերաքննութեան անհրաժեշտութեան վրա, շատերը կարծում էին, որ դրա պատճառը այն անաջողութիւնն է, որին հանդիպեցաւ Գամբետտայի ընտրողական օրինագիծը սենատի մէջ։ Այժմ կարելի է հաւատալ լինել, որ Գամբետտա անպատճառ կը կատարէ իր սպառնալիքը։

Անրի Ռոշֆոր ներկայ գտնվեցաւ Փարիզի 9 շրջանի ընտրողական ժողովին։ Նրա բարեկամ անհաշտները համոզեցին նրան ամբիոն բարձրանալ, որպէս զի ցոյց կատարվի նրա պատւին։ Հէնց որ Ռոշֆոր երեւցաւ ամբիոնի վրա, ամենքը բացականչեցին „կեցցէ Գամբետտա"։ Ռոշֆոր փորձեց խօսել, բայց դահլիճի մէջ սարսափելի աղմուկ բարձրացաւ։ Ժողովի նախագահը շուտով փակեց նիստը։

Ֆրանսիական կառավարութիւնը վճռել է ամենաեռանդոտ միջոցներ գործ դնել Ալժիրիայի և Տունիսի մէջ ապստամբութիւնը ճնշելու համար։ Կառավարութիւնը յոյս ունի, որ մի զօրեղ զօրաբաժին կարող է երկիրը հանգստացնել երկու ամսվայ ընթացքում։ Մարսելը լիքն է ամեն տեսակ զէնք կրող զինուորներով։ Զօրքերը տեղափոխելու համար հրամայած է հինգ բեռնակիր նաւեր պատրաստել։ „Temps" լրագրի թղթակիցը Տունիսից հաղորդում է, որ եթէ շուտով օգնական զօրքեր չը հասնեն, շատ տեղերում ֆրանսիացիներին կը կոտորեն։ Տունիսից ստացված տեղեկութիւնները վատ են։ Ապստամբութեան շրջանը հետզհետէ լայնանում է։ Բնակիչները ծախում են իրանց կայքը և զէնքեր են ձեռք բերում։

ԱՆԳԼԻԱ

Պառնել և նրա կուսակցութիւնը եռանդով մաքառում են անգլիական կառավարութեան դէմ։ Կմաչի մէջ եղած ժողովի ժամանակ Պառնել յայտնեց, որ իռլանդական կուսակցութեան իսկական նշանաբանը պէտք է լինի „անխախտ ընդդիմադրութիւն կառավարութեանը, որ չէ վերադարձնում Իռլանդիային նրա ազգային իրաւունքները։" Իռլանդական պատգամաւորները մինչև այն ժամանակ պէտք է մաքառեն անգլիական կառավարութեան դէմ, երբ վերջինը կը խոստովանվի, որ Իռլանդիային ազատելը աւելի ծանր և վնասակար է Անգլիայի համար, քան թէ նրանից բոլորովին բաժանվելը։

Օրիորդ Աննա Պառնել Գլեսգօի մէջ կայացած իռլանդական ժողովի առաջ մի ճառ արտասանեց, որով նա խնդրում էր ներկայ եղողներից բոլոր ջանքերը գործ դնել „արհամարհելի, արիւնարբու և երեսպաշտ Գլադստոնին" իր պաշտօնից զրկելու համար։

„Standart" լրագրին հաղորդում են, որ Շվէյցարիայից արտաքսված ռուս նիհիլիստ իշխան Կրապոտկին մտադիր է ապաստանվել Լոնդոնի մէջ, որտեղ նա կը հասնի Փարիզում մի քանի ժամանակ ապրելուց յետոյ։ Նա թոյլտւութիւն է խնդրել շվէյցարական կառավարութենից Ժնեւայի մէջ էլի մի քանի ժամանակ ապրելու համար, որպէս զի կարողանայ իր գործերը կարգի բերել։

Իռլանդիայի մէջ անկարգութիւնները շարունակվում են։ Նորերումս Տիպպերերի կոմսութեան մէջ նշանաւոր անկարգութիւններ պատահեցան, որոնք ստիպեցին պօլիցիային սուիններ գործ դնել։ Այդ անկարգութիւններին առիթ տուին ցոյցերը այն բանւորների դէմ, որոնք վարձված էին Լոնդոնի ագվոկատներից մէկի դաշտերի մէջ խոտ հնձելու համար։ Անկարգութիւնների ժամանակ շատերը վիրաւորվեցան։ Այնուհետև ահագին ամբոխը յարձակվեցաւ պօլիցիական տան վրա և սկսեց քարեր գցել պօլիցիական գործակատարների վրա, որոնցից շատերը վիրաւորվեցան։ Ապստամբութիւնը այնպիսի մեծ չափեր ստացաւ, որ պօլիցիան ստիպված էր հրացաններ արձակել օդի մէջ։ Ամբոխը հեռացաւ միայն զօրքեր հասնելուց յետոյ։ Բօյլայի մէջ ամբոխը յարձակվեցաւ պօլիցիայի և մի զօրաբաժնի վրա, որ եկել էր չորս ֆերմաներ գրաւելու համար։ Պօլիցիան զէնք գործ դրեց և շատերին վիրաւորեց։ Լիմերիկի մէջ ամբոխը գիշեր ժամանակ յարձակվեցաւ պօլիցիական պաշտօնեայի տան վրա և քարով վիրաւորեց նրա մօր գլուխը։ Բացի այդ բողոքական եկեղեցիների ապակիները ջարդված են։

Կալուածական միութեան վերջին ժողովը Կորկի մէջ շատ բազմամարդ չէր։ Սովորական 200—300 այցելուներից հաւաքվել էին ընդամենը 50 մարդ։ Այդ փաստից եզրակացնում են, որ իռլանդական ֆերմերները բաւական են կալուածական նոր օրէնքից։

Նիւ-Կէսըլի մէջ կայացաւ կալուածական միութեան ժողով, որին մասնակցում էին 200 մարդիկ։ Նախագահ ընտրվեցաւ Մակ-Կարտի։ Այդ ժողովի նպատակն էր Անգլիայի և Շոտլանդիայի մէջ մի շարժում սկսել, որպէս զի այդ երկրների մէջ էլ մտցնվի կալուածական նոր օրէնքը։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պօլիս, 24 օգոստոսի

Բանյ հոս տեղ հայոց թերթ մը, գտնուէ հայ ընկերութեան մը մէջ և Կիլիկիոյ կաթողիկոսին վրայ է որ ամեն տեղ կը գրուի, ամեն տեղ կը խօսուի։—Տեսակ տեսակ լուրեր ու տարաձայնութիւններ կը շրջին. հակահասունեան բեկորներուն և Մկրտիչ կաթողիկոսի միջև տեղի ունեցած բանակցութեանց վրայ ալ կը խօսուի. չենք կարծեր որ կարեւոր բան մը ըլլայ։ Կաթողիկոսը հակահասունեան հայոց աջակից և զօրավիգ մը չը կրնար ըլլալ. վասն զի կաթոլիկ դեսպանաց անախորժ գործ մը ըրած կըլլայ։ Չենք ուզեր կաթողիկոսի վրա տարածուած ամեն լուրերու արձագանքն ըլլալ, զի իրաւն ու սուտ առայժմ իրարմէ զանազանելն դժուար է։ Պատրիարքը կը ջանայ քաղցրութեամբ կամ խստութեամբ կաթողիկոսը ետ կեցնել իր ազգավնաս ընթացքէն. ժողովրդի յուզումն ալ կաթողիկոսի դէմ մեծ է։ Բայց Մկրտիչ կաթողիկոսը աներկիւղ կը դիմադրէ պատրիարքին ալ, ազգին ալ։ Սակայն ազգային յուզմունքը որչափ մեծ ալ ըլլայ, դարձեալ խոհեմ ըլլալու բնազդում մը կայ։ Այս Կիլիկիոյ կաթողիկոսական հարցը որչափ որ զուտ ազգային կերեւայ, բայց և այնպէս օտար քաղաքականութիւնը ուշադրութեամբ կը նայի ատոր վրայ։—Անգլիոյ դեսպանին Մկրտիչ կաթողիկոսի ձեռնարկութեանց պաշտպան ըլլալուն կասկածը ստէպ ունեցած ենք։ Մասնաւոր ստացած մէկ տեղեկութիւնս, որուն կատարեալ ստուգութեանը չեմ կրնար երաշխաւորել, բայց անհաւանական ալ չը թուիր, բաւական ծանրակշիռ է։ Անգլիա Հայաստանի բարեկարգութեանց յաջողութեանը զօրաւոր կերպով աշխատելու տրամադիր ըլլալով հանդերձ, միշտ կասկածանօք կը շարժի եղեր. վասն զի այդ բարեկարգեալ Հայաստանի հայոց կրօնական գլուխը Ռուսիա ըլլալով, ոչ Թիւրք կառավարութիւնը, ոչ Անգլիա իրենց շահուց համաձայն կը գտնեն այսպիսի իրաց վիճակ մը։ Անգլիոյ կառավարութիւնը կը փափագի եղեր որ Թիւրքիոյ հայերն ի փոխարէն իրենց ընդունելիք մեծամեծ բարեաց, շնորհիւ Անգլիոյ, իրենք ալ իրենց հոգեւոր գլուխ ճանչնան Կիլիկիոյ կաթողիկոսը և ամեն կերպով ռուսական ազդեցութենէ ազատ ըլլան. և թէ այս պայմանը անհրաժեշտ կը սեպուի եղեր որպէս զի Անգլիա իր բոլոր ուժովը կարենայ հայկական դատի յաջողութեանը աշխատել։

Թէ որ այս տեղեկութիւնը ստոյգ ըլլայ, բաւական դժուար պարագայի մը մէջ պիտի գտնուինք։ Եթէ Թիւրքիոյ հայերն Էջմիածնէն երբեք բաժնուիլ չեն ուզեր, այս համոզումը ի սէր պատմական յիշատակներու չէ, այլ ազգային շահը այսպէս կը պահանջէ։—Սակայն երբ խնդիրը ուրիշ կերպարանքով ներկայանայ, երբ ազգային խիստ մեծ և անմիջական շահ մը պահանջէ որ փոխանակ Էջմիածնայ կաթողիկոսին Սսոյ կաթողիկոսի իրաւասութեան ներքեւ մտնենք, պիտի կարենանք «ոչ» ըսել։ Պիտի կարենանք Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդիրը և Հայաստանի ապագան զոհել ուրիշ նկատողութեանց, որք որչափ որ ալ յարգելի ըլլան, բայց և այնպէս չեն կրնար բարեկարգութեանց խնդրէն վեր դասուիլ։

Երբ այսպիսի հարց մը յուզուի, բնական է որ երկար ատեն լրջօրէն խորհրդածելու պէտք պիտի ըլլայ։ Բայց սա ալ կայ որ երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը մեզի գլուխ ճանչնալու հարկը անհրաժեշտ ըլլայ, մեր պաշտօնական մարմինները մէկէն ի մէկ հրապարակ չեն հաներ խնդիրը, այլ ձեռքի տակ նախնական պատրաստութիւնները կը տեսնեն և վերջը մեզ ուրիշ բան չը մնար ընել, բայց հնազանդիլ։ Ցաւալի է որ Էջմիածին, մանաւանդ վերջին ժամանակներս այնքան սառնութեամբ շարժեցաւ հայկական դատի համար. ընդհանուր ազգային կարծեաց և զգացմանց միայն Էջմիածին հակառակ էր. կարելի է ազգի մը դիմադրել անպատիժ կերպով։—Նոր մեծամեծ խնդիրներ յուզուած ժամանակ Էջմիածին պիտի տեսնէ թէ չէր կարող ազգէն բաժնուած կերպով գործել, մինչ ազգին համակրանքն ու վստահութեանը կարօտ է։

Ինչպէս որ յիշեցի, հաղորդած տեղեկութիւնս կատարելապէս ստոյգ ըլլալուն դեռ չեմ կրնար երաշխաւորել։—Միայն սա նկատողութիւն ընելու է, որ Մկրտիչ կաթողիկոս մի յիմար մարդ չէ, այլ շատ խորամանկ անձ մը։—Այս կաթողիկոսը լաւ գիտէր որ միայն Բ. Դրան ապաւինելով չէր կարող ազգին դէմ շարժիլ. երբ ազգին վստահութիւնը կորսնցնելով անոր ատելութիւնը ստանար, իր աթոռը շատ խախուտ կըլլար։ Հաւանական է որ ուրիշ տեղէ մը մեծ ապահովութիւն մը ստացած ըլլայ, որով գիտնայ թէ ազգը անանկ դիւրութեամբ իրեն դէմ չը պիտի շարժի, պիտի պարտաւորի խոնհել և գուցէ իրեն առջեւ գլուխ ալ ծռելու հարկադրուի։

Ուրիշ նամակաւ մը ըսած էինք որ սխալ է այն լուրը թէ իտալական Կ. Պօլսոյ դեսպանը հրահանգ ընդունած ըլլայ աջակցիլ Անգլիոյ Հայաստանի բարեկարգութեանց խնդրոյ մէջ։—Բայց վերջէն ստացուած ուրիշ տեղեկութեանց համեմատ առջինը պէտք է բարեփոխենք։ Իրաւ է որ Իտալիոյ դեսպանը չէ ըմբռնած, ո՛ և է շահ մը չունենալով, իր ստորագրած դաշնագրի 61-րդ յօդուածի կարեւորութիւնը, և դեսպանատան պաշտօնեայներէն մէկուն յայտարարութեան համեմատ, բարեկարգութեանց խնդիրը Իտալիա վերացական բան մը կը նկատէ. սակայն Թիւնուզի հարցին մէջ Իտալիա Անգլիոյ կարօտ ըլլալով ուզած է բարեկարգութեանց խնդրոյն մէջ անոր հետ համաձայն երթալ։ Ուստի Իտալիոյ Կ. Պօլսոյ դեսպանին հրահանգ տրուած է իր կառավարութենէն որ այս խնդրոյն մէջ միշտ Անգլիոյ դեսպանին կարծեաց համաձայն գտնուի։

Մեր և տեղւոյս եւրոպական թերթերը կը հաղորդեն թէ դեսպանք ստէպ կը ժողովին և Հայաստանի բարեկարգութեանց հարցովը կը զբաղին։ Թիւրք թերթերը կէս մը կը ծիծաղին, կէս մը կը բարկանան և դեռ կը պնդեն թէ կառավարութիւնը ինքնին շատ տեսակ բարեկարգութիւններ ըրած է և մնացածներն ալ պիտի ընէ, օտար տէրութեանց միջամտութեան պէտք չը կայ։ Այս յիմարները տակաւին չեն ըմբռնած որ երկրին վէրքերը ծածուկ պահելով, պարապ ու սուտ խօսքերով Տաճկաստանի փրկութիւնը չեն կարող ձեռք բերել։ Հայաստանէն նորանոր հարստահարութեանց տեղեկագրեր դեսպանաց խրկուած են, ինչպէս նաև Անգլիոյ թերթերուն։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Fremdenblatt» լրագիրը մի քանի օր առաջ «Հայրենիք» լրագրի տուած լուրը հաստատում է։ Յիշեալ լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են թէ լորդ Դիւֆերին Բ. Դրանը պիտի առաջարկէ որ մի լիազօր կոմիսէր ուղարկվի Հայաստան, հազարապետ Թրոտտըրի և գնդապետ Ուիլսընի խորհրդակցութեամբ նախապատրաստական միջոցների ձեռնարկութեան համար։

—«Մասիս» լրագիրը հաղորդում է որ այս օրերս Թիւրքիայի հայ-կաթոլիկների կաթողիկոս, գեր. Ազարեան այցելութիւն արած է Ներսէս սրբազանին։ Ներսէս պատրիարքը ասեց նրան որ յոյս ունի թէ ձեռք ձեռքի տուած պիտի ընթանան երկու դաւանութիւնների գլխաւորները յօգուտ ազգային գործերի և թէև Ազարեան մի փոքրաթիւ խմբի հոգեւոր գլուխ է, բայց ներկայացուցիչ է այնպիսի կրօնի, որ տարածված է ամբողջ Եւրոպայում և մեծ պետութիւններից մի քանիսը կաթոլիկութիւն են դաւանում, ուստի գեր. Ազարեանին հեշտ կը լինի իր համադաւանների համակրութիւնը գրաւել ի նպաստ հայոց ազգի գործերի։ Ազարեան գերապատիւը պատասխանել է որ իր կեանքի նպատակը դրած է իր ազգին ամբողջ սրտով ծառայելու։ Մի քանի օրից յետոյ Ներսէս պատրիարքը պէտք է Ազարեան կաթողիկոսին վերադարձնէ իր այցելութիւնը։

—«Մասիսի» մէջ կարդում ենք, որ հայ-բողոքական հասարակութեան ազգապետ Յակոբ Էֆէնդին և նրանից յետոյ ամերիկացի միսիօնարը այցելութիւն արին Ներսէս պատրիարքին և նորին սրբազնութեան հետ երկարօրէն տեսակցեցան։

—«Порядокъ» լրագրում կարդում ենք, որ չը նայելով բոլոր արգելքների, հոկտեմբերի 23-ին լինելու է Շվէյցարիայի Բերն քաղաքում սօցիալիստների միջազգային ժողով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 8 սեպտեմբերի։ Մեծ իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ իր ամուսնի հետ սեպտեմբերի 6-ին արտասահման ուղեւորվեցաւ։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 7 սեպտեմբերի։ Այսօր վախճանվեցաւ նախագահ Գարֆիլդ։

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ